

LIBRE PENSEE · FREIER GEDANKE · FREE THOUGHT · VOLNÁ MYŠLENKA ·

1909 GLASILO SLOVENSKE SEKCIJE SVOBODNE MISLI Oktober

Uredništvo in upravnništvo Praga-Vinogradi, Češko. — Ponatis dovoljen le z označbo vira.

FRANCISCO FERRER GUARDIA,

širitelj svobodomiselnih idej in ustanovitelj modernih svetnih šol na Španskem,
je bil ustreljen kot nedolžna žrtev jezuitske španske vlade
13. oktobra 1909.

Družba se od časa do časa oddaja sladkemu snu, da je srednji vek, doba, v kateri je vladalo nasilje nad mišljenjem in vestjo, že davno, davno minula. Toda pojavljajo se slučajji, ki nas vzbude iz onega sladkega spanja in nam glasno govore, da doba teme še vedno bije boj s dobo svetlobe. Tak slučaj je bila mučeniška smrt Francisca Ferrerja.

Kdo je bil Ferrer? Narodil se je 13. januarja l. 1859 v provinciji Barcelonski kot sin meščanskih starišev. Kot otrok je rad poslušal svojega strica, ki je pripovedoval o vstaji generala Prima in drugih, ki so stremili po tem, da bi odstranili dinastijo Bourboncev. In ko je l. 1868. Isabella II. morala opustiti prestol in bežati v tujino, se je Ferrer kot deček vdeleževal velikega ljudskega slavlja. Ti dogodki so mu ostali vedno v živem spominu. Od te dobe dalje se je vedno zanimal za politične boje,

stal je vedno na stran tistih, ki so hoteli priboriti narodu večjo srečo in ki so se borili proti tistim, ki hočejo biti na račun drugih le sami srečni. Bil je železnični uradnik. Toda študiral je dalje. Posvetil se je politiki. Bil je vdeležen pri poskusu vstaje Santa Colony de Farnès in doživel je burne čase, ko je vstaja republikanskega generala Villacampe ostala brezvspešna. Ferrer je moral zapustiti svojo domovino, da bi ušel persekuciji monarhične vlade, ki je v Španiji prišla zopet na krmilo. Šel je v Pariz, kjer je poučeval špan-

ščino in zajedno deloval z drugimi izgnanci za zopetno obnovev republike v Španiji. Bil je tajnik bivšega ministerskega predsednika Ruiz Zorille, voditelja napredne republikanske stranke. Polagoma pa je prišel do prepričanja, da le prava izobrazba in vzgoja ljudstva more osvoboditi njegovo domovino.

Sreča mu je bila mila. Postal je dedič ogromnega premoženja. Svoje imetje je oporabil v izobrazbo svojega naroda. L. 1901. je otvoril v Barceloni Moderno Šolo, kjer se je poučevalo na racijonalističnem temelju. V teku 5 let je bilo vstanovljenih na Španskem že 50 racijonalističnih šol. Prestavljal in izdajal je najboljše dela iz francosščine, angleščine in nemščine. Na ta način je hotel ljudstvo pripraviti k temu, da bi si zagotovilo boljše čase. Ni hotel metati bomb, zrevolucionirati je hotel mišljenje ljudstva. Ni bil anarhist čina, ker je vedel, da nasilna revolucija pri neizobraženih masah nima trajnega uspeha, ampak da ji navadno sledi še hujša reakcija. Širil je izobrazbo med ljudstvom, ker je dobro vedel, da le na ta način izpodkoplje tla reakciji. Mišljenska revolucija, to je bil njegov idejal. Zato so se ga pa vsi reakcionarni krogi, zlasti pa duhovniki neizrečeno bali in so ga tudi neizrečeno sovražili. Duhovščina je klicala na pomoč vlado, sčuvala je na Ferrerja kmečko ljudstvo; nekateri duhovniki so pa na lecah kar naravnost zahtevali, da se mora Ferrerja vsmrtili. Ferrerjevi sovražniki so vedno izkajali prilike, kako bi se znebili nevarnega jim moža. L. 1906. se ga je dolžilo, da je bil vdeležen pri atentatu na kralja. Prebil je v ječi 13 mesecev. Že takrat so napeli reakcionarni krogi vse sile, da bi bil Ferrer vstreljen in da bi se njegovo imetje skonfisciralo. Morali pa so ga pustili na svobodo, ker je bil nedolžen in ker se je zanj vzdignila vsa civilizirana Evropa.

Nova prilika je nastala za Ferrerjeve sovražnike vsled izgrediv v Barceloni, kjer je razjarjena masa postala za kratko dobo gospodar situacije. Ljudstvo se je vprlo mltaristični pošasti in svojo moč obrnilo tudi proti tistim, ki mu najbolj pijejo kri, to so duhovniki, predvsem pa menihi. Menihi ožjedajo ljudstvu kruh. Ljudstvo trpi bedo, seli se trumoma v Ameriko. V Španiji je bilo že l. 1906. 4313 samostanov. Samostani se pečajo z obrtništvom in industrijo. Davka so prosti. Menihi nimajo družin, ki bi jih morali rediti, in ker uživajo samostani razne privilegije, uničuje samostanska industrija in obrt svetno in tako krade kruh na tisoče delavcem, ki morajo trpeti s svojimi družinami vsled pomanjkanja zaslužka veliko bedo. Menihi in duhovniki pijejo ljudstvu srčno kri. Na Španskem je 42.600 menihov, 71.400 nun in potem je še toliko svetnih duhovnikov, da je v Španiji približno 150.000 uniformiranih blagoslovljenih lenuhov, ki igrajo vlogo parazitov in se žive od težkega dela ubogega ljudstva, ki po samostanih dela največkrat tlako za revno hrano. V Španiji je ljudstvo pravi suženj duhovniške kaste. Beda, neizobrazba tlači špansko ljudstvo. To so zakrivali v prvi vrsti samostani. Naravno je toraj sovraštvo ljudstva do samostanov in večkrat se je že zgodilo, da so se mase vzdri-

gnile in šle požigat in plenit samostane. To se je zgodilo tudi letos meseca julija v Barceloni.

Za te izgrede pa so delali reakcionarni krogi odgovornega Ferrerja, ki ga dolgo pred tem niti v Španiji ni bilo, ampak je bil prišel v domovino iz Londona radi bolezni v rodbini. Barcelonski dogodki so Ferrerja presenetili, ker se mu še sanjalo ni o njih. Z njimi ni bil niti v najmanjši zvezi.

Toda justični umor, ki se je izvršil nad Ferrerjem, je bil že naprej pripravljen. Denuncirali so ga kot povzročitelja Barcelonske revolucije. Aretirali so ga 2. avgusta. Barcelonski škof je poslal v svojem in v imenu katalonskih prelatov protest na načelnika vlade, kjer protestira proti izgredom in proti tistim, ki so jih zakrivali. Glavno pa je miril na Ferrerja. Klerikalni krogi so napeli vse sile, da bi se Ferrerja vsmrtilo. Preiskovalni sodnik je poskusil vse, da bi dokazal njegovo krivdo. Najprej je bilo zaslišanih 3600 političnih kaznjencev katalonskih, če poznajo Ferrerja in če jim je on dal kaj denarja in poveljev. Niti eden ni odgovoril da. Hišna preiskava je trajala par dni. Ničesar niso našli obtežujočega. Kakor rečeno, cel proces je bil že naprej pripravljen. Sicer pa to ni bil nikakoli proces, ampak le paskvil na sodnijski proces. Da je to čista resnica, nam potrjuje govor Ferrerjevega zagovornika, ki je bil sam člen vojaškega sodišča. Navajamo del tega govora:

„Prisiljen sem predvsem opozoriti na okolnosti, kako se je preiskava proti Ferrerju vršila. Pri preiskavi so bili zaslišani sami nasprotniki; k aktom so pripojene vse anonimne izjave, ki bi mogle Ferrerju škodovati. Tu so bila nako-pičena mnenja raznih uradov, kateri so celo zadevo malo poznali, nasproti temu pa se ni pripustilo za priče oseb, ki bi podale mnogo pojasnil o življenju in delovanju Ferrerjevem... Zaslišane so bile le Ferrerju sovražne osebe, katerim se je posrečilo s pomočjo različnih sredstev oblatiti zatoženca. Vsi reakcionarni krogi skupaj s konservativci — toraj ona družba, ki smatra sebe kot red vzdržujoči element, ki pa je s svojim pehanjem po lastnem blagostanju povzročila julijeve izgrede — so hoteli prikriti svojo bojazljivost, katero so izražali ravno v tistih dneh, ker so tako energično zahtevali, da se kaznuje njihovega nasprotnika, da dajo duška svoji nizki maščevalnosti.

Njih ost je bila naperjena v prvi vrsti proti Ferrerju, in to vsled sovraštva in strahu pred moderno vzgojo, katero je širil med delavskimi krogi s svojimi modernimi šolami, svojimi spisi, ponavljam vsled strahu, pred dejstvom, da v moderni šoli vzgojeni ljudje vržejo od sebe ves tisti balast, ki ljudstvo ponižuje. Zato so bili razni odstavki iz učnih knjig preobrnjeni in obelodaneni, da bi se na ta način pri lahkovernih ljudeh utrdilo mnenje, da se s temi članki pro-

pagira anarhizem in to tem bolj, ker se v modernih šolah ni poučevalo verouka.

Ferrerja se je preganjalo, sramotilo. Njegovi zakleti sovražniki so ga neprestano blätili, toda on se ni nikdar poslužil orožja in niti ni nikogar navajal k posluževanju se orožja. Ako je vzgojeval mase in ako je vodil narod po poti jasnega in svetlega razuma, namesto da bi ga vodil v boj, učil je s tem ljudstvo, kaj je njegov cilj, iskal je prave temelje znanja, kot jedino in najboljšo orožje za svojo revolucijo.

Proti načinu, kako se je proces vršil, so protestirali vseučilišni profesorji v Parizu, pariški advokati in mnogoštevilni drugi posamezniki in korporacije. — Zgodil se je zavraten umor na možu, ki je vse svoje življenje, svoje imetje posvetil blaginji svojega naroda. Svetovna zgodovina, to je svetovno sodišče. Zgodovina je obsodila že marsikako rabsodbo najvišjih sodišč. Tudi o Ferrerjevem justičnem umoru bo pričala zgodovina še poznim rodovom.

Njegova smrt je smrt mučenika; ideje, za katere je Ferrer prelil svojo kri, tvorijo evangelij moderne dobe. Te ideje je on propagiral, in uresničenje teh večnih idej bo njegova smrt le pospešila. Njegova smrt je vzbudila vest celi Evropi, da bi šla v boj za tste ideje, katerih apostelj je bil Ferrer.

Somišljeniki, Francisco Ferrer je mrtev. Živi pa naj med nami njegov spomin. Napišimo pa vse svoje moči, da bi njegovi idejali za resnico in svobodo dobili temelja tudi pri zaostalem slovenskem narodu.

Francisco Ferrer.

(Ustreljen dne 13. oktobra t. l. v Barceloni.)

I.

In počilo je desetero pušk namah —
in padel je, zadet od zrn svinčenih, v prah.

Siv dim se vlačí po umazanem dvorišču,
a on leži ustreljen, vznak na tleh . . .
Vse tiho, pusto kroginkrog ko na grobišču . . .
In on leži krvav tam, smrt v očeh . . .

In solnce sije nanj, življenja polno sije
z visokega azurnojasnega nebá,
no njemu v prsih srce več ne bije,
rudeča kri kipi iz njega, vre, curljá . . .

„Francisco Ferrer!“ — pravi častnik —
„zdaj si mrtev!“

Tako kaznuje se na svetu puntar vsak!
Predrznjež, nepokornosti si svoje žrtev!
Ne boš več hujskal ljudstva, siromak!

„Zahvaljen bodi Bog, zahvaljena Madonna!“ —
V nožnico vtakne svetlo sabljo oficir —
„Kdor proti cerkvi se bori, zanj ni pardona!
Oteta zdaj je domovina! Zdaj bo mir!“

„Haha!“ — na stolpu montjuškem zagrohoče
s hripavim grlom se stoleten moder vran:
„Bedaki! Samo glavo ste ubili! Ni mogoče
ubiti njenih misli! Vaš je trud zaman!

„V možganih milijonov dalje še živijo
ideje, ki umrl je zanje mučenik!
In milijonov srca zanje plamenijo —
pa naj ubije jih, če more, vaš krvnik!“

II.

(V Pragi na Žofinu dne 9. septembra 1907.)

Še vidim te . . . V sijajni smo dvorani . . .
Pri glavi glava . . . Kdo nas vse pozna,
ki v znamenju svobodne misli zbrani
smo danes tu od vseh vetróv svetá!

Še vidim pred seboj te . . . Ponosito
ko grand duhá med množico stojiš . . .
Lep črnook mož z gesto ognjevito
o domovini svoji govoriš . . .

In domovina tvoja daljna, krasna
pričarana nam vstaja pred očmi . . .
Čedalje bolj je živa, bolj je jasna
podoba gôr, dolin, rek, mest, vasij . . .

In ljudstvo tvoje vidimo . . . Že rase
pred nami novi, pestri španski svet . . .
Señore se smehljajo črnolase
izza pahljač nam mlade . . . Kak pogled!

In zdaj — po krasni tvoji domovini
je legel mrak, zavel je smrtni dih . . .
Ni solnce več in v črni tej temini
le bikoborec vlada in menih . . .

In praviš nam v besedi svoji vneti,
kako boriš se zoper mrak in noč,
da solnce se prikaže in razsveti
ti domovino do najzadnjih koč . . .

Tako še vidim, slišim te . . . V dvorani
zdaj ploskánja se vzdignil je vihar . . .
Ti veš, da vsi črtimo mrak, s teboj vred zbrani,
in ljubimo le solnce svetli žar! . . .

A tu med nami, v misli zatopljena,
sedeva Španka krasna isti čas,
poslušá Soledad te, tvoja žena,
in solze tečejo ji črez obraz.

A. Aškerc.

V. KISOVEC:

Pomen vpepeljevanja in potreba jugoslovanskega vpepelišča.

(Ref. na II. zbor. slov. svobodomislecev.)

Literatura: MUDr. Fr. Lašek, *O pohřbívání mrtvých v zemi a ohněm*. Praga 1908. — Georges Salomon, *La crémation en France de 1797 à 1889*. Paris 1890. — B. Reber, *La Crémation, Histoire, Hygiène, Technique*. Genf 1898. — MUDr. de Cristozoris, *La cremazione delle salme umane*. Milano 1898. — M. Pauly, *Die Feuerbestattung*. Lipsko 1904. — Dr. K. Weigt, *Katechismus der Feuerbestattung*. Hanover 1901. — Dr. J. Albu, *Die Feuerbestattung eine Forderung der Hygiene*. Dunaj 1895. — Bard, *Die Leichenverbrennung und die Kirche Jesu Christi*. Schwerin in M. 1903.

I. Zgodovina pokopavanja ljudi. Ko se nit življenja pretrga, ne prestane obenem tudi čut pijetete in spoštovanja do umrlega in njegovega trupla, ampak se skuša i po smrti odmeriti truplu oni prostor in tak pogreb, ki je pri narodu v navadi ter odgovarja stanu umrlega. Zajedno pa se s tem skrbi, da neprenesljivo razkrajanje in razpadanje trupla ni v nadlego in škodo zdravju živčih.

Glede pokopavanja pridejo v poštev vsi štirje glavni elementi: *zrak, voda, zemlja in ogenj*. — Mnogi narodi srednje Afrike in južne Amerike *pokopujejo mrliče še danes z zrakom*, t. j. polagajo jih na visoka drevesa, kjer se vsled gorkega podnebja v kratkem času posuše; na drugi strani pa Indijci še danes *pokopavajo neštete mrtvece v valove svetega Ganga*. Istotako se umrle na ladjah potaplja navadno *v morsko globino*. Najbolj v navadi sta pa seveda zemlja in ogenj.

Najstari način pokopavanja je gotovo *pokopavanje v zemljo*. O tem nam pričajo raznovrstne izkapanine iz starodavnih predhistoričnih dob kakor tudi zgodovina sama in naravni razvoj. To pokopavanje pa je bilo zopet različno. V prvi dobi so to bodisi *odpadkine jame*, napolnjene zajedno s pepelom, odpadki, črepinjami, ali pa *kulturne jame*, kjer najdemo v prvi vrsti okostja ljudij, pokopanih v domačiji. Tudi pokopavanje *v stavbah na kolih* je zanimivo in okostja so se na dnu jezera še danes marsikje dobro ohranila. Poleg tega so se pokopavali mrliči *v skalnatih jamah in votlinah*, kjer so se ohranili mnogi lepi nagrobni spomeniki.

Najrazširjenější v poznejši dobi pa so *grobi v našem smislu*. Tu je treba zopet omeniti, da so se mrliči bodisi polagali *v rakvah ali pa brez njih v zemljo*, da so se stavili *leseni ali kameniti spomeniki*, da se je nasipala zemlja v značni višini vsled česar so nastale takozvane *gomile* (mogile), da se je dajalo v grob orožje, posode itd.

Poleg tega pa srečavamo že v najstarejših časih tudi *pokopavanje z ognjem*. Ta novi nazor pokopavanja je prišel s selitvijo plemen

najbrže iz Indije v Evropo, kjer je postalo sežiganje mrličev pri starih Romanih, Germanih in Slovanih vedno bolj v navadi. Okoli 1000 let pred Kristom je bilo sežiganje mrličev splošni običaj evropskih narodov. O sežiganju pri Grkih imamo najstarše poročilo pri Homerju, ko poroča o sežiganju Patrokla (Ilias XXIII. v. 240), Hektora, Ahila itd. Istotako poroča Plutarh o pogrebu z ognjem o Solonu, Alcibiadu itd. Pri Rimljanih so se dajali navadno vsi odličnejši in premožnejši občani sežgati. Tako so bili sežgani: Julij Cezar, Pompej, Brut, Avgust, Tiberij, Nero, Sula itd. *Kdor je bil na državne stroške pokopan, je bil navadno sežgan*, ker je bil to odličnejši način pogreba.

Tudi Judje so smatrali sežiganje za posebno izkazovanje časti (glej: Sveto Pismo I. S. 31., 11.—12. o sežiganju Saula in II. K. 21., 19. o kralju Joram). Za Kristovega časa pa je bilo že samo pokopavanje v zemljo in skalo edino še v navadi.

Pri Germanih in Slovanih je *prevladalo sežiganje mrličev*. Ako je umrl kak odličnjak so sežigali na gmadi dostikrat ž njim vred orožje, konje in sužnje, da celo žene in otroke. Prostor, kje se je sežigalo mrliče, je bil posebno posvečen in bil skupen več župam; odkoder so se tja prinašali mrtveci na grmado. Dostikrat so postavljali na taka mesta posebna znamenja, kakor kupe zemlje (gomile), grmade kamenja itd. *Med mnogimi kraji, kjer se je našlo nad 10.000 pepelnic (urn), ki pričajo o veliki razširjenosti sežiganja mrličev pri starih Slovanih, se nahajata tudi Vače in Dolenja vas na Kranjskem*.

Iz tega torej vidimo, da je bilo sežiganje do začetka krščanstva splošno v navadi pri vseh evropskih narodih paganskih. Še le pozneje, ko se je začelo razširjati *krščanstvo in začelo pokopavati mrliče v zemljo (katakombe!)*, da se je tako razločevalo od paganov, opazimo nazadovanje sežiganja mrličev pri krščanskih narodih. Vendar tudi ti *niso še povsem opustili pokopavanje z ognjem*. Tako vidimo, da je moral Karol Veliki nastopiti proti sežiganju mrličev naravnost s posebnim ukazom leta 785 (Capitulare Paderbrunnense): „S smrtjo naj se kaznuje vsak, kdor bi dal vpepeliti truplo po paganski navadi. Zapovedujemo, da se trupla katoliških Saksov pokopujejo na cerkvenih mirodvorih in ne po paganskih gomilah.“

Boj proti sežiganju mrličev je bil vedno strožji in hujši, dokler ni okoli 1000 let po Kristu pokopavanje v zemljo prišlo v splošno navado pri vseh civiliziranih evropskih narodih. *Odslej se je sežigalo le še krivoverce, sicer ne mrtvih, ampak kar žive*. Tako je dala sveta cerkev sežigati „in majorem Dei gloriam“ največje može svojega časa kakor: Arnolda iz Brescia, Husa, Savanarolo, Giordana Bruno etc. Tudi nad čarovnicami je imela cerkev ve-

liko veselje ter jih kar gromadno sežigala. Zadnja „čarovnica“ je bila sežgana na Ponzanjskem l. 1793. Zadnji „krivoverec“, filozof Kajetan Ripoll, pa je zgorel v božjo čast še leta 1826. v Valenciji.

Toda filozofski prepoved srednjega veka, se je zopet nagibal k zagovarjanju šege sežigati mrliče. Bili so to deloma estetični razlogi predvsem pa zdravstvena vrednost ognja. Pod tem vplivom je izdal Mgr. M. Naldi, zdravnik papeža Aleksandra III. z njegovim dovoljenjem knjigo „Regole per la cura del contagio“ iz katere posnemamo: „Nikakor se ne more smatrati tega, kar je bilo v časti skozi toliko stoletij, za gnjusno. To tem manj, ker se kosti in pepel, ki preostanejo, lahko na posvečenem kraju pokopljejo, kjer tudi ničesar drugega ne preostane kot kosti in pepel. Med sežiganjem in pokopavanjem ni druge razlike, kakor da se pri sežiganju trupla na isti način, toda z gotovostjo, razkroje kakor to napravi, toda dostikrat na brez nevarnosti, čas.“

Da so tudi v srednjem, posebno pa v novem veku mrliče sežigali, o tem nam pričajo razni zgodovinski spisi. Posebno je bilo v navadi, kakor poroča prof. A. Corradi v svojih „Annali delle epidemie“ gromadno sežiganje umrlih v boju ali po življenjskih katastrofah (l. 1495 po bitki pri Fornoro, 1627 po potresu v Apuliji, 1764 v Dalmaciji etc.).

V novejšem času poroča zgodovina o grofici von Hoditz, teti pruskega kralja Friderika Velikega, ki je naročila iz estetičnih vzrokov svoje truplo po smrti sežgati (1752). Tudi Friderik Veliki je bil pristaš vpepeljevanja, kajti v reskriptu z 27. febr. 1741 (za časa prve škeze. vojske) se glasi dobresedno: „Ako padem, tedaj hočem, da se moje truplo sežge na rimski način in da se me hrani v pepelnici v Rheinsbergu.“ Še bolj je pospeševala vpepeljevanje prva francoska republika, ki je oficijelno dovolila sežigati mrliče. Leta 1822 sta bila vpepeljena ponesrečena angleška pesnika Shelley in William in sicer po prejšnjem vzajemnem sporazumljenju na naročilo prijatelja Lord Byron-a. Med strastnimi zagovorniki inkremacije najdemo G. Dinglera, Jakoba Grimma, J. Moleschotta, dr. Trusen-a etc.

Prvi splošni kongres za vpepeljevanje se je vršil 7. jun. 1876 v Draždanih. Prvi krematorij se je postavil v Milanu, kjer je bilo vpepeljeno prvo truplo 22. jan. 1876. Dve leti nato je dobilo mesto Gotha svoje vpepelišče. Od tedaj pa vpepeljevanje rapidno napreduje, kakor se tudi hitro množe mogočne stavbe krematorijev. Med nešteti krematoriji naj omenim vsaj one, ki so v naši neposredni bližini in sicer v Italiji: Bologna, Mantua, Milan, Padua, Turin, Videm, Venezia (Benetke), Verona etc.; v Švici: Zürich, Basel, Genf, St. Gallen, Bern; v Nem-

čiji: Gotha, Heidelberg, Mainz, Monakovo, Karlsruhe etc.

Kakor vidimo je danes že v vseh naprednih deželah poskrbljeno za krematorije. Povsod se razumeva veliki pomen vpepeljevanja in njegova prednost pred pokopavanjem, *edino Avstrija in pa Turčija še niste prišli do tega spoznanja* ostalih evropskih držav.

II. Zdravstveni pomen vpepeljevanja. Največjega pomena je pa higijenična stran vpepeljevanja, ki ima vsakakor prednost pred vsakim drugim načinom pokopavanja. Treba je le namreč pomisliti, kaj se s človeškim truplom po smrti zgodi in takoj smo na jasnem glede zdravstvenega pomena vpepelitve.

Pri mrtvem truplu moramo razločevati dva procesa, namreč *razkrajanje* in *gnitje*. Prvo je razpadanje organske snovi v njene neorganske sestavine, katero pospešuje predvsem kisik; gnitje pa povspesuje največ voda. Oba procesa se vršila istodobno. Značno delo razpadanja pospeše tudi razne golazni, črvi in mrčesi, ki razjedajo in se širijo po celem truplu. Poleg te golazni, ki se takoj v neizmerni množini zaredi, povstajajo še raznovrstne *gnilobne gobe*, ptoma'ni, neurini, kadaverini, muskarini in podobni nevarni bacili. Tudi se razvija cela vrsta *smrdljivih duhov* kakor: indol, skatol, phenol itd. ter *enake kisline*: baldrianova, propionna, taurtytova kislina. Celo telo dobiva zelenkasto barvo, postaja mehko in polagoma razpada, le trši deli kakor se ohranijo daljšo dobo. Zanimivo je pa še, da se truplo lahko pri suhejšem zraku *mumificira* (zamumi), kakor je zopet na drugi strani v glinasti zemlji mogoča *adipocira* (postane kakor vosk).

Da se truplo redno in mirno razkrajaja, je treba predvsem pripravne zemlje, ker sicer traja proces več deset letij, poleg tega se pa razširjajo razkrajalne sestavine in vzduhi po vodi in zraku. *Zato je javnost, iz zdravstvenih ozirov, kmalu zabranila pokopavanje v cerkvah*, kjer je bilo posebno pri vlažnem vremenu čutiti gnitje mrliča, kakor je tudi polagoma začela odpravljati pokopališča okoli cerkva, iz mest in vasi, ter jih prestavljala v okolico. Da so pa pokopališča zdravju prej nevarna kakor ne, pač vsak lahko vidi, ako le pomisli, kako je zemlja prenasočena in prepojena z različnimi škodljivimi in zdravju nevarnimi bakterijami, katere zemlja sama ne more ne absorbirati, ne vničiti. Ti pa se množe dalje ter razširjajo po podzemskih vodnih žilah, ki so dostikrat v zvezi s studenci. Od tod povstane dostikrat tifus, škarlatica, kolera (bacili ostanejo živi od 21—38 dni!) itd. Znanstveni poskusi (Uffelmann, Pasteur) so dokazali, da se ti bacili ne le hitro množe, ampak, da žive pri razni temperaturi (od 0° do 34° C.) in dolgo (celo do 1 leta in čez!).

Zato je pač umevno, da je zdravstvena veda največja zagovornica vpepeljevanja.

Zdravniki, razven male peščice, so največji propagatorji kremacije in povsod povdarjajo zdravstveno varnost, katero nudi vpepelitev. Pri tej priliki bodi omenjena peticija okoli 3.000 nem. zdravnikov leta 1898, da se naj vsi mrtveci, umrli za nalezljivimi boleznimi, brezpogojno vpepele in zato ustanove posebni krematoriji pri večjih bolnicah.

Pravi nasprotniki zoper vpepelitev se med zdravniki in higijeni in ne morejo dobiti, vendar pa jih je nekoliko, ki sicer ne oporekajo pomenu kremacije, ki pa trde, da se doseže tudi pri pokopavanju v zemljo iste zaroke, ako odgovarja pokopališče popolnoma zdravstvenim predpisom. Da, koliko pa je pokopališč, ki so v resnici z ozirom na higijeno, popolni in odgovarjajo higijeni. Prav malo. Za primer bodi omenjena Danska, kjer je pri preislavi od 650 le 45 pokopališč bilo v zadovoljivem položaju.

Iz tega sledi, da more biti pokopavanje le v najugodnejšem slučaju neškodljivo, dočim je vpepeljevanje v vsakem slučaju in za vselej zdravju neškodljivo. Ako pa je treba voliti med dvema tako važnima vprašanji, med pogojno in gotovo varnostjo, tedaj bo pač človeški razum volil drugo t. je vpepelitev, kakor dobro pravi Pauly.

III. Estetiški pomen vpepeljevanja. Ko človek umre, se začenja njegovo truplo spreminjati. Lice obledi in povoščeni, prikažejo se razne modre in vijoličaste pege po životu, posledisa sesedlosti krvi, in začenjajo se čutiti neprijetni duhovi. Kako se pa godi proces dalje v grobi, je bilo pa ravnokar omenjeno. To razkranje in gnitje, ki traja dostikrat nad dvajset let, dokler ni človek „prah in pepel“, pa nudi najodpornější prizor in kdor je videl mrliča za nedolgi čas izkopanega, pač pozna grozno prikazen; sicer nam pa že samo pripovedovanje zadostuje, da vzbudi v nas odpor. *Človeško truplo je izpostavljeno v grobu najstrašnejši oblasti gnilobe in golazni, ki nasprotuje našemu estetiškemu čutu.*

Vsega tega ni pri vpepelitvi.

Proces pri vpepelitvi je sledeč: Rakev (cinkova ali lesena) se zapelje skozi mala vrata v takozvano *vpepeljevalno kamoro*, kjer se ne nahaja ničesar razven razgretega zraka (do 1000° C. in več), torej ne plamena, kuriva ali kaj podobnega. Ta gorki zrak prihaja po dveh ali več ceveh (*regenerator*) iz peči ali ognjišča (generator), v kateri se z raznim materijalom kuri. Iz kamore pa vodi *dimnik*. Rakev in obleka sta hitro pepel, ki se vsled lahkote vzdigne, truplo izpuhti (ogjikova kislina in para), kosti se pa spremenijo v bel prah, ki vsled svoje teže ostane na dnu. Cel proces traja od 60 do 90 min. (Sistem inž. Siemens.)

Poleg tega pa ne smemo prezreti modernejših sistemov, kjer se zrak razgreje s pomočjo

elektrike. Iz tega se vidi, da truplo ne pride prav nič v dotiko ne z ognjem ne plamenom in se tudi *ne more govoriti o sežiganju* mrličev, kakor n. pr. na grmadah, ampak je *vpepeljevanje edino pravilen izraz.*

Dostikrat se sliši, posebno od onih, ki nasprotujejo kremaciji, grozne stvari in strašne reči, češ da pri vpepeljevanju začne človek odpirati oči, da vstaja itd. Vse to so same izmišljene bajke, kajti cel proces se vrši v največjem miru in se ne opazi nikakšnega gibanja trupla. Edini pregib, ki je mogoč, je ta, da se glava nagne vsled naravne teže nazaj ako so je podglavje (blazina) prehitro stalilo, ali pa ako so bile roke prekrizane na prsih. Ako to imenujemo zgibanje, tedaj pač ne moremo imenovati to strašno. Istotako se napačne trditve, da se vsled tega zrak v oblžju krematorija okužuje. Da so taki plini pri 1000° toploti ne mogoči ve i najslabši medicinec.

Kakor je vpepelitev sama estetično popolna, istotako odgovarja tudi žalostinka in krematoriju popolnoma našemu čuvstvanju in pojmovanju žalnega obrada. Z venci okrašeno rakev se postavi na katafalk, orglje zadone in pesem — žalostinka še poviša svečani trenotek. Na to sledi nagrobni govor prijatelja, pastora ali kat. duhovnika. Katoličani in protestantje se dajo dostikrat še blagosloviti, svobodomislec seveda tega „žegna“ ne rabijo. Na to se oglasijo zopet orglje in petje, rakev pa se spusti polagoma v nižino, katero hitro zagrnejo nova tla. Mesto prsti pa se mečejo na rakev cvetlice. Nekoliko časa pozneje se more že hraniti beločisti ali sivi prah ranjkega v pepelnici (urni). In tako je postal človek tu v nekaj trenutkih „prah in pepel“, dočim potrebuje v zemlji za to leta in leta in ne da bi se mogel pozneje ta prah in pepel zbrati in hraniti.

To je vsekakor drugače veličasten prizor kakor pri pokopavanju, kjer se ljudje iz radovednosti prerivajo in dostikrat celo sorodnikom zastavljajo pristop, kjer se čuje ropot lopat in bobnenje grud in kosti ob rakev, kjer pri slabem vremenu, snegu in mrazu hiti duhovnik, da bi prej prišel na toplo itd. Kje je pri pokopavanju ista veličina, kakor je pri vsakem pogrebu v krematoriju!?

Tudi za preostanke je pri vpepeljevanju vse drugače preskrbljeno kakor pri pokopavanju. Dočim trupla v grobeh trohne in se na njih dostikrat dogajajo najgusnejši in odpornejši zločini, je to na pepelu nemogoče. Pepel se hrani v peplnicah, katere se polagajo bodisi v *kolumbarijih*, t. j. posebnih dvoranah okrog vpepelišča, in sicer po stenah, v *pepelničnih spomenikih* (v podobi nagrobnih spomenikov, kjer so stavljen urne), na *peplnih mirodvorih* t. j. pokopališču obstoječih iz manjših ali večjih kosov zemlje za posamezne pepelnice, ali pa v *krematorskem logu* t. j. v pokopališčnih na-

sadih, kjer so nahajajo urne na stebrih, po kapelicah, v zemlji ali kakor že koli.

Pogled je na vsak način veličasten in odgovarja vsi pijeteti in spoštovanju, katero moramo izkazovati mrtvecu. Da pa je vpepeljevanje velikega estetičnega pomena napram pokopavanju, do tega nismo prišli še le mi, ampak že davni naši predniki od Homera in Vergila do srednjeveških filozofov in današnjih naprednih vrst, vsi so znali in umejo ceniti estetično vrednost kremacije. Poleg tega se pa nuti kiparjem, rezbarjem in podobarjem z njihovo umetnostjo prilika, naš estetični čut pri spomeniku še izdatno povečati.

IV. Etiški pomen vpepeljevanja. Nasprotniki vpepeljevanja, ki hočejo na vsak način zabraniti razširjanje vpepeljevalne ideje, navajajo predvsem etični moment, ki po njihovem mnenju zadostno govori za nje. Pravijo, da pomenja kremacija *porušenje stare dobre navade*, da je nedostojno človeško truplo *nasiloma vničiti*, kar zamorejo storiti le *materijalistični ljudje*, da je *nazadnjaška* in *žali verski čut* ljudstva. Ako si ogledamo seveda bliže te ugovore, tedaj najdemo kaj veliko praznoto. O vpepeljevanju se vendar ne more trditi, da porušuje stare navade naših pradedov, saj je vendar znano, da so vsi stari narodi slovanski, romanski in germanski sežigali ljudi, da so še v poznejšem daljnem srednjem veku dostikrat pokopavali mrliče z ognjem in da se celo danes v gotovih slučajih celo pri nas nasvetuje vpepeljevanje (v vojski za slučaj epidemije). *Sicer pa kako moremo govoriti o navadi, saj je navada vendar postransko in ima le toliko časa pomen, dokler ljudje to navado delajo.* Še bolj smešno pa je govoričenje o nasilnem vničenju trupla. Kaj pa stoji višje etiško, to da pustimo mrtveca gniti in trohneti, ali da ta proces odstranimo in poskrbimo, da se nam njegovi preostanki neomadeževani ohranijo? Čut spoštovanja in pijetete do umrlega bo volil vendar drugo pot in ne prvo, ki omadežuje truplo in ga razprši po zemlji, ne da bi moglo vsaj nekoliko ostankov nedotaknjenih biti in ohranjenih potomstvu.

Tudi glede očitjanja materijalizma so nasprotniki na krivem. Ker je bil slučajno eden prvobojevnikov materijalizma (Jakob Moleschott) pristaš vpepeljevanja, pripisujejo kremaciji materijalistično naziranje, ravnotako, kakor tudi trdi cerkev, da so prostozidarji „iznašli“ vpepeljevanje, ker so bili slučajno prostozidarji prvi pristaši kremacije. Materijalizem bi se mogel očitati le tedaj, ako bi se s kremacijo spravljal preostanek v denar ali podoben dobiček. Istotako je tudi nesmiselna trditev o vstajenju mesa, v katero še verjejo neizobražene mase. Toda tudi v tem slučaju bi morali ti ljudje prej pospeševati vpepeljevanje kakor mu pa nasprotovati, kajti kakor je znano ni po nekaj deset-

letjih o človeškem prahu v zemlji niti sledu, dočim ostane pepel na tisočletja nespremenjen. Ako primerjamo danes pepel iz urn pred 2000 leti, tedaj vidimo, da se le maličko razlikuje po temnejši barvi od današnjega, glede kakovosti mu je pa popolnoma enak.

Da vpepeljevanje ni nazadnjaško, ni treba poudarjati, saj stoji vendar za *njim zdravniška veda in napredek znanosti*. Sicer bi pa tem potom tudi vsaj deloma morali *zginiti stare babje vere* v strahove, vampirje, bele žene itd., ki imajo svoj izvor v pokopavanju v grobove.

Na drugi strani se pa da potom vpepeljevanja najbolj zadostiti *rodbinski pijeteti*, ker se omogoči *skupna rodbinska pokopališča, kjer se hranijo neoskrunjeno in neomadeževano vsi preostanki umrlih členov rodbine*. Z malimi sredstvi, na majhnem prostoru in ukusno urejeno ima vsaka rodbina lahko hranjene svoje *mane*, člene svoje v skupnem sveetišču, kar je po cerkvah in grobeh nemogoče.

V. Vpepeljevanje in socijalni razlogi. Ne glede na že omenjene razloge, kakor so higijena, estetika in etika moramo povdarjati predvsem socijalno zahtevo po vpepeljevanju. Socijalni razlogi so med drugimi, zelo važnimi faktorji, ki govore za vpepeljevanje proti pokopavanju. Danes moramo iti s stališča, da se življenje vsakemu pojedincu kolikor mogoče olajša, olajša se mu pa predvsem s tem, ako mu omogočimo razne udobnosti, posebno pa zmanjšamo njegove izdatke. In ravno vpepeljevanje je med drugimi tudi oni faktor, ki bi zdatno mogel delovati na zboljšanje socijalnega stanja ter za povišanje blagobitja. Vzemimo le par praktičnih zgledov.

Danes so pokopališča navadno sredi ali pa vsaj v bližini vasij in mest. Mesta se razvijajo, širijo in množe, zemlja postaja draga in vsak pedal prostora je posebno v mestih neprecenljive vrednosti. Poleg tega se zidaja železnice in ceste, ki se ne morejo ozirati na ovir, ampak hočejo iti svojo ravno in kratko pot. Iz vseh teh ozirov so bila in so primorana pokopališča se umikati polagoma izven mesta ter si izbirati nove prostore. Tako so že v večini naših modernih mest prodrla s svojo zahtevo in odstranila pokopališča izven mesta v bližnjo okolico. Naravno pa je da se okolica, posebno ako sama lepo procvita, kakor je to navadno pri večjih mestih, istotako brani sprejeti pokopališča in tako so dostikrat primorane cerkvene oblasti iskati pokopališča daleč iz mesta in okolice. To pa ima zopet neljube posledice, da se cerkveni pogrebi draže, ker se mora plačati poleg duhovnika in njegovega obreda še daljavo transporta.

Poleg tega je treba plačevati še prostor, s katerim je cerkev donedavna monopolirala in *kupčuje še danes povsod ondot, kjer ni bila prisiljena občina vzeti in razglasiti pokopa-*

lišče za svojo last in ne za lastnino mrtve roke. Tem potom so se odstranili vsaj deloma prepiri, ki so nastajali vsled pokopavanja mrličev raznih konfesij, katere katoliška cerkev niti po smrti trpeti ne more; kajti vsa krščanska ljubezen do bližnjega vrholi, da niti mrtvega drugovernika ne more trpeti poleg sebe. Zato je treba, da se v korist stvari same potegnejo in zavzemajo vse naše občine za pokopališča, ki je njihova in ne cerkvena last, ter ravnajo z njimi tako kakor je občini v korist in ne kakor si želi „gospod“ v javorožju.

Sicer pa vidimo v Ljubljani sami kako je s pokopališčem; prvič ne zadostuje vedno naraščajočemu prebivalstvu, drugič pa je moralo prepustiti svoj prostor zahtevi širjajočega se mesta. In tako je bilo končno neizogibno, da se je ustanovilo novo pokopališče izven mesta. Toda ako upoštevamo hitrost s katero rastejo glavna mesta in večja središča, tedaj bomo imeli i v Ljubljani za nekaj desetletij pokopališče zopet v sredi mestnega obkroga, poleg tega pa še prenapolnjeno. In zopet bo treba iskati prostora za drag denar.

Ako primerjamo tedaj prostor, katerega potrebuje en grob, tedaj moramo računati za vsakega približno vsaj $2 m^2$ in ako je to blizu mesta, tedaj znači to že lep kos zemlje. Če bi se pri vpepeljevanju ohranilo tudi pokopališče, t. j. da bi se pokopavalo pepelnice v zemljo, tedaj, bi na isti prostor se pokopalo vsaj desetkrat toliko ljudi. Poleg tega so pa tu še druga pokopališča kakor: kolumbariji (dvorane za urne), pepelnični spomeniki, krematorski logi itd.; razume se, da se poleg tega, posebno ako so prostori na razpolago, lahko ohranijo tudi mirodvori za urne (pokopališča).

Razven tega se pa lahko spremene vse današnje cerkve, kapelice in molitnice v dvorane za urne (pepelnice). Ako je cerkvena oblast dovoljevala in dovoljuje pokopavati trupla v cerkvi, tedaj tem lažje dovoli, da se hranijo v cerkvi pepelnice, ki so vsaj s higijeničnega stališča neškodljive, kar pa pri prvem ni. Tudi bi v tem slučaju dobil cerkven prostor vse drugačno lice in vzbujal drugačen čut pobožnosti in pjetete do ranjkih, kakor ga mora delati danes, ko je cerkev torišče gizdavosti, svetohlinstva, prižnica pa ekspozitura klerikalne politike.

Preidimo pa še k najvažnejšemu gospodarskemu vprašanju, ki ga srečamo pri vsaki priliki. Vedno čujemo namreč, da je vpepeljevanje le za bogataše, dočim je revežem nepristopno. To je popolnoma napačno. Celó pri današnjih razmerah, ko je vpepeljevanje še le v povojju, je kremacija primeroma cenejša kot pa pokopavanja. Kar se tiče stroškov za gorivo in topilo, se niti omenjati skoro ne mora, ker znašajo 6—10 K za eno truplo, ako je peč popolnoma mrzla; za drugo vpepeljevanje istega

dne znaša gorivo le še 2—3 K, dočim za tretje ti stroški že odpadejo.

Glavni stroški so le rakev, orglanje (kdor hoče) in petje, predvsem pa transport. Čim več je krematorijev in čim manjša je razdalja, tem ceneje je pokopavanje z ognjem. Tako stane n. pr. cel pogreb z vsemi postranskimi izdatki v Gothi danes 82 M., dočim je stal od kraja 130 M. (1 M. = 1·20 K). V Parizu stane samo vpepeljevanje največ 3 K (brez rakeve). Na Japonskem n. pr. se dele pogrebni stroški vpepeljevanja v 4 vrste, in sicer I. vrsta 27 K, II. 19·25 K, III. 13·45 K, IV. 7·70 K, in končno za otroke 3·85 K. V Toki-ju, glav. mestu Japonskem, samem je 7 krematorijev.

V Avstriji, kjer ni dovoljeno staviti krematorije, je vpepeljevanje vsled transportnih stroškov dražje, in sicer stane iz Prage okoli 450 K, iz Ljubljane bi stalo pa okoli 500 K. In celo ti stroški dostikrat ne dosežejo niti polovice izdatkov cerkvenega svečanega pogreba. Pri vpepeljevanju se namreč ne dela razlike med bogataši in revaži in je zato za vsakega ista taksa za vpepelitev. Ako si hoče še kakšne posebnosti privoščiti, je postranska reč in to ne briga krematorija.

Da se pa omogoči kolikor mogoče pristopno vpepeljevanje vsakomur in posebno še ubožnejšim vrstam, obstojajo takozvane pogrebne bratovščine, podporna društva in zavarovalnice. Prve so vstrojene po vzoru kakor današnje verske pogrebne bratovščine. Podporna društva so bolj propagatoričnega značaja, ki skušajo s tem, da podpirajo vpepeljevanje ubogih, razširiti smisel za pokopavanje z ognjem v kolikor mogoče široke mase ljudstva ter ga sprijazniti z njim. Najvažnejšega pomena so pa pogrebne zavarovalnice. S primerno nizkim letnim prispevkom si vsak član zavarovalnice zagotovi cel krematorski pogreb, brez ozira na to, kedaj umre in koliko je vplačal. Tudi mu ni skrbeti, kdo ga bo pokopal, komu naj naroči svoj pogreb, kajti vse to, do najmanjših posameznosti opravi in preskrbi društvo samo, katero je mrtveca zavarovalo. Bližnji sorodniki so samo dolžni telegrafično oznaniti društvu smrt člana; vse ostalo je stvar društva.

Krematorsko društvo v obliki zavarovalnice bi najbolj odgovarjalo tudi našim razmeram, ker nimamo pri nas mecenov, ki bi hoteli tudi v tem oziru storiti kaj za ubožno ljudstvo in mu preskrbeti brezplačen pogreb. Z zavarovanjem, to je malimi letnimi doneski, pa bi se mogli i primeroma revni sloji našega ljudstva, posluževati veličastnega pokopa z ognjem ter preskrbeti na najlepši način za svoje telesne preostanke.

V tem oziru bi pa mogel krematorij biti tudi velikega socialnega pomena ter bi povzročil preobrat v prospeh revnega ljudstva in to tem bolj, čim več bi bilo vpepeljeval-

nih društev in čim gostejši bi bili krematoriji.

VI. **Vpepeljevanje in vera.** Omenjati pa moramo še en poseben važen faktor, ki pride pri vpepeljevanju v poštev, to je vera. Kakor je znano, so vse ortodoksnejše cerkve proti vpepeljevanju, ter so mu napovedale naravnost boj. Kljub velikim ugodnostim, in pomenu vpepeljevanja z ozirom na gospodarstvo, etiko in estetiko, higijeno in socialni položaj, se cerkev ne more sprijazniti z vpepeljevanjem. *Prvih deset let, odkar se je ustanovil krematorij v Milanu (1876) ni našla celo katoliška cerkev nikakšnega povoda proti pokopavanju z ognjem nastopiti. To pa se je spremenilo 19. maja l. 1886, ko je S. Romana et Univ. Congr. Inqu. objavila dekret, v katerem se imenuje vpepeljevanje delo prostozidarjev in zato vernikom strogo zabranjuje.* Tako je bilo pokopavanje z ognjem katoličanom zabranjeno, ter zabičano duhovnikom še posebej, da ne podele poslednjih zakramentov onim, o katerih vedo, da se puste vpepeliti. Pozneje (l. 1892) je dobila duhovščina z ozirom na vprašanje nadškofa v Freiburgu, večjih svoboščin in sme podeljevati poslednje zakramente tudi onim, o katerih ve, da se vpepele, toda ne toliko iz lastnega nagiba, kakor iz nezadostne duševne in telesne sile določiti drugi način pogreba.

Katoliška cerkev pripisuje vpepeljevanje predvsem prostozidarjem in zato ga prepoveduje. Bodi mimo grede omenjeno, da se je tu zelo zmotila, ker vpepeljevanje ne tvori nikak poseben del učenja franc-maçonov, ampak se mnogokrat isti celo tam, kjer že obstojajo krematoriji, davajo pokopavati v zemljo. Ker pa cerkev nerada pripoznava zmote, zato je pač naravno, da omenjeni dekret ne bo kar naenkrat razveljavila, ampak le polagoma. *Da pa zna kat. cerkev vpepeljevanje tudi svobodneje razlagati nam dobro svedoči naslednji primer:* Leta 1889 je umrl v Penzingu pri Dunaju grof Silva Tarouca, ter zapustil v testamentu 100.000 gold. vredno premoženje konventu usmiljenih bratov pod pogojem, da se bo njegov pogreb vršil popolnoma po obredu katol. cerkve, da spremi en člen usmiljenih bratov njegovo truplo v Gotho, kjer naj se vpepeli, pepel pa se naj nato hrani v konventni cerkvi na Dunaju. Vse te pogoje je katoliška cerkev verno izpolnila!

Sicer so pa nastopili tudi katoliški teologi in začeli zagovarjati vpepeljevanje: Bucellati, prof. teologije na univerzi v Paviji, Mgr. Coriowan, menih Gustano Corbetta se je pustil celo vpepeliti, kar je milanski škof dovolil. Leta 1888 se je dal vpepeliti kat. kanonik Bonzi v Novecchio pri Livornu. Posebno pogosto se vpepeljujejo misijonarji predvsem na Japonskem.

Veliko presečenja je povzročil prof. katol. teologije v Würzburgu H. Schell leta 1898

s svojim delom „Die neue Zeit und der alte Glaube“, kjer čitamo na strani 99.: „Način pokopavanja je popolnoma neodvisen od vere v vstajenje mesa. Kako bo urejen v bodočnosti, bo odvisno največ od starišča higijenskega napredka. Nimamo pravice nastopiti proti vpepeljevanju kot nekaj nekrščanskemu. Veri se ne bo izkazala nikakšna služba ako se nekaj pobija in oznanja za nekrščansko v imenu Kristusovem, kar bo morda vendarle prišlo.“ Seveda je moral pod pritiskom svete cerkve svoje „brezverske“ trditve preklicati, ker sicer bi bila njegova duša — zglubljena.)

Še bolj odločno ko katoliška, je nastopila protestantska cerkev od začetka proti vpepeljevanju. Preobrat je nastal še le leta 1898, ko je cerkvena konferenca v Eisenachu pripoznala, da „vpepeljevanje ne nasprotuje nobeni božji zapovedi in nobenemu členu (vstavku) krščanske vere“.

Nesmiselno je tudi imenovati pokopavanje v zemljo kot katoliški običaj, saj nam je znano, da so tudi pagani dostikrat pokopavali mrlice v zemljo. Istotako se ne more trditi, da je vpepeljevanje izključno paganska šega, saj se je ohranilo vpepeljevanje še pozno v srednji vek pri mnogih pokristjanjenih slovanskih in germanških plemenih.

Katoliška cerkev, ki sicer ne more zabraniti vpepeljevanje svojih članov, jih skuša kaznovati vsaj s tem, da jim odreka cerkvene obrede. Nočemo se tu spuščati v podrobnosti, kakšno zlo je to za kristjana po verskih načelih, naše mnenje je te, da mrtvec istotako lahko počiva brez cerkvenih žegnov in ceremonij, kakor ako bi se izkazala njegovemu truplu vsa cerkvena čast. Bolj napredna je evangelska cerkev, ki se je s krematorijem popolnoma sprijaznila in ima celo nekatere krematorije v lastni upravi vsaj deloma. Tudi starokatoliki, judje in druge verske sekte so se že sprijaznile z vpepeljevanjem.

Sicer pa sveto pismo samo nikjer ne prepoveduje vpepeljevanje. Nekatera mesta biblije (Jes. 30., 33. in 12.; Amos 6., 10., 2.; Chron. 16., 14.—21. itd.) celo omenjajo, da je bilo pri judih v navadi vpepeljevanje, toda ne dajo nikjer spoznati, da bi se Bog nad njim jezil. Za Kristovega časa je bilo pokopavanje in vpepeljevanje v navadi. Toda nikjer ne najdemo, da se en ali drug način odobruje. Le en slučaj beremo, ko prosil učencem učenika, ali ga sme zapustiti, da pokoplje očeta. Toda Kristus mu odgovori: „Pusti, da mrtvi pokopljejo mrtve, ti pa hodi ze menoj!“ *Iz tega se pač vidi, da je bilo Kristu vse eno, kaj se zgodi s telesom, samo, da je za dušo poskrbljeno.* Cel apostol Pavel, ki je potoval po Grškem in moral poznati „pagansko navado“ vpepeljevanja, ni nastopil proti nji, da si je bil drugače vedno strog. On je celo ozna-

njal, da „ne naravno telo, ampak duhovno telo bo vstalo“.

Poleg tega naj še dodamo, da *vpepeljevanje ne pomenja boj grobu, ampak boj gnitju in razpadanju. Vpepeljevanje kot tako zahteva le to, kar je danes postulat moderne človeka in kar zahteva higijena.*

VII. Potreba jugoslovanskega krematorija. Iz vsega, kar smo omenili, sledi, da je nujno potrebno, da se tudi mi Jugoslovani, osobito še mi Slovenci, kjer je svobodomiselstvo najbolj razširjeno, zavzememo za to novo smer pokopavanja, ki je sicer že stara, toda za nas, ki smo toliko časa tičali v dogmah rimske cerkve, vendar popolnoma nova in še celo — framasonska. Dolžnost nas svobodomislecev je, da opozorimo slovensko javnost o tem doslej zanemarjenem polju, o vpepeljevanju mrličev, ki edino odgovarja zahtevam kulturnega napredka, *oni faktorji pa, ki so tu interesirani, predvsem zdravniki, znanstveniki, občine in kulturne korporacije, so poklicani, da to idejo čim preje uresničijo.*

Ker pa poznamo brezbriznost naše javnost, neodločnost naprednih političnih in narodnih voditeljev, ker poznamo njihov strah in bojazen pred klerikalci, zato moramo mi svobodni mislitelji sami začeti i tu odločno akcijo v prid vpepeljevanju. Naša naloga je, da potom časopisja, predavanj in agitacije razširjamo smisel za vpepeljevanje, da združujemo vse one elemente, ki bi bili voljni dejansko pospeševati vpepeljevanje ter da si ustanovimo posebno društvo, ki naj bi posvetilo vse svoje moči in delo izključno le vpepeljevanju mrličev.

Ako imajo danes vsi drugi narodi razven nas Jugoslovance v Avstriji svoja društva za vpepeljevanje, ali naj mi zaostajamo za njimi?! Ali ni ravno to v našo spodbudo, da gremo z vnmom na delo! Kakor že omenjeno, ni pri nas misliti na vstanovitev lastnega vpepeljišča, dokler nam to avstrijski zakon zabranjuje, *naša dolžnost pa je, da storimo toliko, kolikor je pri današnjih razmerah pri nas mogoče in to je, da pospešujemo vpepeljevanje naših mrličev v tujini.* V ta namen pa potrebujemo društvo, kojega namen bi bil v prvi vrsti organizirati vse one napredne Slovence, ki bi bili voljni se dati za slučaj smrti vpepeliti v kakšnem sosednjem krematoriju, drugič pa denarno podpirati take pogrebe, ali pa popolnoma preskrbeti pogreb proti izplačani udnini umrlega člana.

Ker bi stal danes tak pogreb Slovenca ča 500 K (ako bi imeli v Ljubljani krematorij, bi znašali vsi stroški največ 150 K v začetku) zato je društvo neobhodno potrebno, ker če tedaj bi bilo tudi nepremožnim ljudem vpepeljevanje pristopno. Posameznik, ako mi ravno premožen, bi kaj težko plačal 500 K, v večini slučaja bi bilo to celo nemogoče, kje pa naj

n. pr. vzame navaden delavec toliko vsoto za pogreb, ko ga že itak smrt člana njegove rodbine spravi v hujšo bedo in še večje pomanjkanje. Tu bi mogla odpomoči edino večja korporacija, ki bi razpolagala z nekaj gotovine.

Da se temu odpomore, je treba po vzgledu ostalih narodov, ustanoviti posebno društvo, nekako zavarovalnico pogreba, kojega člani plačujejo gotovo letno udnino, malo, razmeram primerno vsotico. Razume se, da plačujejo mlajši manj, starejši pa večjo članarino. Zato pa je društvo zavezano, da preskrbi svojemu članu, za slučaj smrti, dve rakvi, vpepelnico, transport, takso v krematoriju in plača poleg tega še posebnega spremljevalca, kar znaša skupaj za naše kraje približno 500 K. Domači nimajo s pogrebom niti vinarja stroškov.

Ako bi obstajalo v Ljubljani (kakor na Dunaju, v Pragi, Gradcu itd.) tako društvo za Jugoslovane, tedaj bi morala ljubljanska centrala na telegrafsko oznanilo smrti svojega člana n. pr. na Koroškem, ali pa v Dalmaciji, poslati tja takoj rakvi in spremljevalca bodisi iz centrale ali pa iz bližnje podružnice in preskrbeti vpepelitev v kakšnem sosednjem krematoriju (Monakovo, Curih, Benetke, Videm [Udine] itd.)

Vpepeljevanje je na ta način tudi pri nas izvedljivo, in ako bi bilo zadostno število članov niti ne drago za posameznika, kajti pri večjem številu bi zadostovalo le par kronic letne udnine in dotičnik bi imel preskrbljen krasen in veličasten pogreb v krematoriju. S tem bi pa tudi ideja vpepeljevanja zadobila širših tal in se tudi med širokimi masami naroda udomočila. *S časa pa, ko bo vpepeljevanje tudi pri nas dovoljeno, do česar pa priti mora, bomo lahko že toliko močni, da si postavimo lastno vpepeljišče za jugoslovanske dežele v beli Ljubljani.*

Ako hočemo biti napredni, tedaj moramo iti z napredkom, tedaj moramo slediti kulturnim težnjam in njenim zahtevam, se moramo seznanjati z vsemi modernimi pojavi. Vpepeljevanje je nepobitno kulturno in moderen način pokopavanja, saj vendar zanj govori nešteto zdravstvenih razlogov, estetiški čut, etika in pa cela moderna veda, saj ga vpoštevajo vsi napredni narodi celega sveta, saj je vendar vpepeljevanje danes tako razširjeno in udomačeno v toliko državah in pri toliko narodih celo v naši neposredni bližini (primerjaj le Italijo, Švico, Nemčijo etc.), da nas mora biti Slovence naravnost sram, da smo v tem oziru še tako nazadnjaški, da tega važnega kulturnega pojava v naših sosednjih državah niti ne poznamo, kaj še da bi se sami resno bavili s tem vprašanjem.

Naša inteligenca je zaposlena in zato-pljena v politični boj, v malenkostne osebne prepire, med tem ko kulturna vprašanja prezira in zanemarja, med tem ko se ne briga za one važne kulturne faktorje, ki dajejo

smer celemu duševnemu in javnemu življenju naroda, ki stvarjajo preobrat v bistvosti ljudskega naziranja, ki naj bo merilo duševne zmožnosti in napredka celega naroda. In enden teh važnih faktorjev je gotovo tudi vpepeljevanje mrličev, ki bi provzročilo velikanski prevrat v kulturnem življenju našega naroda na prosep napredku. Zato je brezdvomno v interesu napredka in zahteva našega časa, da se čim prej ustanovi v Ljubljani „Jugoslovanski krematorij“, društvo, ki naj pospešuje vpepeljevanje svobodomiselnih elementov in se bojuje proti nehigijenskem pokopavanju v zemljo.

LADISLAV KUNTE:

Pogovori o veri.

VII.

Lurški čudeži. — Zdravniki jih potrjujejo. — Kupčija z lahkovernostjo in z vražami. — Očitna priča. — Suhodol. — Obvaruj nas, gospod, pred hudimi mislimi! — Konec pogovorov o veri.

Poslednji pogovor z gospodom H. je bil začetek pogovora o Lurdu, česar se bralec morda spominja.

„O lurških čudežih,“ sem rekel, „velja vse to, kar sem povedal o čudežih sploh. Mene je Lurd zelo zanimal in bral sem o njem celo vrsto spisov in brošur, ki so jih napisali katoliški pisatelji; to je bilo še ta čas, ko sem bil še veren katoličan. Kako vesel bi bil, ko bi dobil v kaki izmed teh knjig kak resničen in prepričevalen čudež, kako ozdravljenje, pri katerem bi se moral razum vstaviti! Ampak nisem dobil nikakega takega čudeža. Nobenemu človeku brez nog ni zrastle noga, nobenemu brez rok roka, nobeden grbec ni izgubil grbe . . . vse, o čemur sem bral, se je tikalo edino le ozdravljenj, ki se dajo razjasniti s sugestijo, torej popolnoma naravnim potomi. Niti pri enem izmed teh domnevanih čudežev se ni bilo treba sklicevati na nadnaravno moč, niti pri enem izmed njih — in to je glavna stvar — ni bilo zagotovljeno, da je imela pri tem opraviti kako nadnaravno bitje ali sila. Katoliški pisatelji se radi sklicujejo na zdravnike, ki baje v Lurdu potrjujejo „čudeže“; vendar vedno pozabijo pri tem na žaltavo okoliščino, ki pa je zelo važna: ti lurški zdravniki so plačani in prav dobro plačani za to, da bi potrjevali „čudeže“!

Tačas, ko sem še veroval, mi je prišlo večkrat na misel vprašanje, ali ni vera v lurške čudeže pravzaprav bogokletstvo. Zakaj — tako sem si mislil — ako je v Lurdu res nada, da se čudežno ozdravi, so to samo bogatini, ki lahko plačajo pot v Lurd, ne pa neštevilni bolni reveži in pohabljeni prosjaki, ki nimajo denarja, da bi jo plačali. In bog je vendar — tako se pravi in tako tudi sam prid gujem ljudem —

baje enako pravičen napram bogatim in revnim; kako gre to skupaj? Kajpada, ko se že spominjam onih minulih časov — spoznal sem v teku nekoliko let svoje duhovniške prakse polno drugih in mnogo težjih neskladnostij v katoliški cerkvi in njenem nauku, posebno pa v njeni praksi. Na primer: Umrl je bogat človek in za njegovo dušo so se brale maše: ne ena, ampak dvajset, sto in še več — kolikor jih je bilo plačanih. Umrl je revež, za katerega niso mogli ostali plačati tako lahko toliko maš — in sedaj primislite; spomnite se, kaj uči katoliška cerkev o maši, o vica, kake blagodejne učinke pripisujejo maši za tako dušo, za katero se je maša darovala, in stavite si vprašanje, ali ne odpira denar po katoliškem nauku in praksi, vrata v nebeško kraljestvo . . .“

Gospod H. je k'hnil enkrat, dvakrat. Da bi si jaz ne mislil, da pomeni to dvojno kihanje potrdilo mojih razlag, ni pozabil pripomniti: „To je samo nahod. Ne morem se tega zlomka otresti,“ in useknil se je parkrat.

„Pa da se vrnemo zopet k Lurdu,“ sem nadaljeval po tem intermezu, „ne gre se tu samo za izmišljene čudeže. V Lurdu se godi še nekaj drugega, res grdega in vaša cerkev ima presneto malo vzrokov, da bi se z Lurdom bahala —“

„Kaj s tem mislite?“ me je prekinil v govoru gospod H.

„Mislim kupčijo z lahkovernostjo in z ljudskimi vražami; torej nepoštena in nečastna kupčija. Denar tudi tu igra glavno ulogo —“

„Ampak, dovolite, vi vendar niste bili v Lurdu,“ je rekel moj gost z nekoliko razdraženim tonom, ki pa se je takoj umiril. „Jaz se sicer ne upiram nekaterim vašim izvajanjem, ne da bi bil z vami istih misli, bog obvaruj, jaz vas samo poslušam — sicer sem pa o teh stvareh do sedaj malo premišljal — ampak v toliko mi vendar pritrđite, da očitnim pričam . . .“

„. . . bi verovali prej“ sem dokončal gostov stavek. „Dobro. Ravno tu imam knjižico očitvidca ‚Sedem dni v Lurdu‘ od Karola Horkega. To je zelo dobra knjižica, zelo odkrito in pošteno pisana in poučna. Ali jo hočete morda vzeti domov . . .“

„Kaj za to, prebral bi jo, človek more vse brati. Ampak sedaj nimam časa. Selim se in to veste, koliko je s tem skrbij in truda . . .“

„Škoda. Torej vam preberem vsaj poslednji vtis, ki ga je ta očitvidec prinesel iz Lurda s seboj. Tukaj je to, na str. 34.: Današnji Lurd, kakršen je in kakršen bo, mi ostane v spominu kot gnezdo vraže, goljufije in oderuštva.“

Gospod H. je pogledal brošuro in je natihoma zamrmral: „Kje pa bi se človek v tem spoznal . . .“ Vzel mi jo je iz rok, obrnil list tu, obrnil tam in jo je zopet položil na mizo. Naenkrat pravi težko in pretrgano, kakor človek, ki bi rad nekaj povedal, pa ne ve niti go-

tovo kaj, niti če sme to reči: „No, veste, Lurd, da vam odkrito povem . . . Jaz ne vem. Prišle so mi tudi vsakovrstne misli na um. Da, ko bi človeku, kakor pravite, ki je brez nog, zrastle noga in ko bi sam to videl . . . In pa, kar je bilo s tem Suhodolom, če se še spominjate, pred dvanajstimi leti ali kedaj že. Tedaj sem si mislil: To je naš Lurd. Hodile so procesije, tudi čudeži so se baje godili. In iz vsega tega se je pokazala potem goljufija. Ampak kdo ve, ko bi se zgodila ona stvar pred sto leti — morda bi bil Suhodol ravno to, kar je sedaj Lurd. Ampak“ — in gospod H. je mahoma umolknil, kakor da bi se spametoval — „*obvaruj nas, gospod, pred hudimi mislimi!*“ Tako vi človeku zmešate glavo. No, saj je že čas, da gremo. Pravzaprav sem se prišei z vami posloviti, preselim se na Vyšehrad in težko če bom še kedaj prišel k vam. To veste, da sem iz Vyšehrada . . .“

„In potemtakem končava najine pogovore o veri?“

„No, tega ne vem. Morda se bova vendar še kedaj videla, ampak z rednimi sestanki najbrže ne bo nič. Ampak, da si ne bodete mislili, da ste me spreobrnil ali da me bodete spreobrnil,“ je dostavil gospod H. z glasom, iz katerega se ni moglo spoznati, ali misli v šali ali resno, „zelo bi se zmotili —“

„Niti na misel mi ni prišlo kaj takega,“ sem mu odgovoril, „saj sem vam vendar to že večkrat sam povedal. Vi se niti ne morete spreobrnuti.“

„In zakaj?“ je vprašal gospod H.

„Zato — dovolite, da sem sedaj napram vam ravno tako odkritosrčen, kakor sem bil vedno prej — zato ker vas dobro poznam. K temu, kar vi imenujete spreobrnitev, ali kakor bi jaz rekel: K temu, da bi postali iz katoličana, ki veruje nesmiselno, človek, ki tudi o verskih stvareh razumno misli, je treba predvsem *poguma za razumno mišljenje*. In tega vi nimate, kakor ga nima večina katoličanov vaše starosti. Vaša vera je običaj, kakor sem vam že dostikrat rekel, in od običaja se človek vaše starosti nerad in zelo redko obrne; ne obrne se od njega niti tedaj, ko mu razum pravi, da so običaji nespametni; ne posluša razuma, posluša predsodke in običaje in jih na mnoge načine zagovarja. To je vendar tako krasno, pravi samprisebi, v tej cerkvi se človek tako potolaži — moji stariši so živeli tako, narodil sem se tako in tako, oskrunil bi njih spomin, ko bi se odvrnil od vere — in pa še to je: ako verujem, mi to nič ne škodi, toda brezverstvo? Kaj ko bi vendar bilo peklo! Taki in še na tisoče drugih izgovorov je, s katerimi otemnjuje verujoči katolik svoj razum, ko se začčenja probujati, in s katerimi se vtrjuje v onih predsodkih in običajih, katerih celota tvori njegovo t. zv. vero. In proti strahu pred razumnim

mišljenjem je težko najti zdravila; kako bi tudi mogli vsi razumni ljudje, če tudi z najbolj prepričevalnimi dokazi, prepričati onega, ki se boji biti prepričan? Kdo se boji premišljati o dokazih? Kdo se jih boji poslušati, in ako jih vendar posluša, kakor ste poslušali vi mene, posluša jih samo z ušesi, ampak dalje jim ne pusti? In ako jim v nekaterih trenutkih pusti, kakor vi, ko ste govorili o Lurdu in Suhodolu, jih takoj zopet zapodi: „bog obvaruj?“ Ne, taki ljudje se ne spreobrnejo, ostanejo do smrti suznji predsodkov in običajev, v mladosti jim vcepjenih in bodo vedno malosrčno branili, da bi do temnega kota teh predsodkov in običajev ne posvetil svetel žarek razuma. Ampak — ako si mislite,“ sem dostavil bolj lahno, ker sem bral v začudenih očeh gospoda H., da ne more razumeti tega, kar sem ravno kar rekel, „ako si mislite, da niso najini pogovori o veri imeli na vas nobenega učinka, se zelo motite —“

Gospod H. me je gledal prijazno in še bolj začudeno. „Vi niste več tak, kakor tačas, ko sva se seznanila,“ pravim. V očeh gospoda H., ki me silijo k nasmehu, berem prošnjo, naj se izrazim natančneje.

„Ko sva se seznanila, ste mi rekli nekoč — ne vem, ali se še spominjate tega — da *mora* vaš deček, ki hodi v gimnazijo, postati duhovnik. Danes, o tem sem prepričan, in ako hočete biti odkritosrčni, mi potrdite, kar vam rečem, danes ne stojite na stališču, da *mora* postati. Ne bodete ga silili, ako ne bode hotel sam. Ali ni to res?“

„Res je.“

„Vidite, da vas poznam. Mislim, da so k temu napredku vašemu, zakaj to je napredek, čep:av majhen, pripomogli tudi najini pogovori. Spoznali ste drug nazor, s katerim sicer ne soglašate, ampak kateremu ne morete odreči dokazov. Spoznali ste, da ljudje sicer med seboj ne soglašajo, morejo se prerekat, toda ni se jim treba zato ruvati. Napaka je, da odkrito povem zločin, posameznika *siliti*, da se odreče svojim nazorem, in niti oče nima pravice vsiljevati svojim otrokom, ako so odrasli, in imajo druge nazore kot on, da bi se tem odrekli. Ali ni to res?“

Gospod H. je vzdihnil: „Res je.“

Pa sva se poslovila. „Z bogom,“ je rekel pri odhodu gospod H.

„Na svidenje,“ sem rekel jaz.

Anton Bonaventura — odvekomaj dovekomaj blamirani škof.

Prežalostnega srca moramo poročati svojim somišljenikom o grozni blamaži, katero je povzročil stari naš znanec, škof Jeglič, slovenskemu klerikalnemu hlevu v veliko pohujšanje slovenskega ljudstva. Pa kaj se je zgodilo?

Jeglič, kot eden tistih pomilovanja vrednih ljudi, ki se morajo blamirati pri vsakem svojem koraku, je izdal brošuro, ki je po svoji vsebini najbolj svinjska — v pravem pomenu te besede — izmed vseh svinjskih knjig, kar jih je že kedaj zagledalo luč v naši literaturi. To je taka svinjarija, da ga nima para v naši književnosti. Po vsej pravici moramo reči, da je to najnovejšo škofovo dejanje „neizrekljivo razžalenje večnega Boga in izredno veliko javno pohujšanje“. (Citiramo lastne besede presvetlega — skozi glavo se mu namreč preveč sveti — Jegliča.) Ta škofov duševni produkt je vzbudil velik vihar ogorčenja po vsej slovenski domovini. Brošure same žal še nimamo v roki, ko jo dobimo, bomo spregovorili kaj več o moralni slovenskega Ljgovorija-Jegliča.

Navajamo najprej odlomek pisma, katerega je prejel naše uredništvo glede te najnovejše senzacije na Slovenskem: Ljubljana, 3./XI. 09. — Gospod urednik! — „Ravnokar je izdal škof brošuro ‚Ženinom in nevestam v pouk za srečen zakon‘. Dobila sem to knjižico v roke in jo brala. Takih svinjarij še nisem čitala, še manj o njih slišala. Ko sem čitala, me je bilo sram samo pred seboj. To pač ni knjiga za pouk, ampak za pohujšanje, in če jo človek bere, nehotе sramu zrdi. Črez tisoč je takih brošur že prodanih. Čujem, da so kanoniki škofa prisilili brošuro vmakniti iz prometa. Ne dobi se nobene več, dasi nekateri za njo ponujajo do 15 kron, čeprav drugače stane le 30 v. Glejte, v šoli sv. Jakoba je ta grda knjižica razširjena med deklicami v vseh razredih. Deklice razmišljajo zatorej o tem pohujšanju, kar bi drugače same od sebe gotovo ne storile. V tej brošuri sem čitala meni še toliko čisto neznanega. Dobro, da sem že malo bolj odrastla in pametna, da mi to škodovati ne more. Vendar bi tisočkrat raje, da bi tega nikdar ne čitala.“ . . . Tako sodi o škofovem delovanju na moralnem polju poštena 19letna ljubljanska gospodična.

„Slovenski Narod“ pa piše k tej zadevi:

„Ženinom in nevestam“ ali škandal vseh škandalov. Ljubljanski škof je zopet enkrat zgrešil dejanje, ki se ne da drugače imenovati, kakor *javen škandal* najhujše vrste. Ta škof, ki hoče biti od sv. Duha izvoljen in razsvetljen voditelj in čuvar morale, ta škof je sedaj dokazal, da nima nobenega pojma o spodobnosti. Škof je spisal in izdal knjižico „Ženinom in nevestam“, v kateri na dolgo in na široko razpravlja o spolnem občevarju v zakonskem življenju in natančno razlaga, kaj se sme v zakonu zgoditi in kaj se ne sme itd. Če je kdo v teh stvarih potreben pouka, že ve, kje ga dobi. Priroda je to stvar sama uredila in človek že instinktivno ve, kako in kaj je prav, a če so neveste in ženini v takih dvomih, so starši in eventualno dušni pastirji tu, da jim to ustmeno

povedo. Tudi bi nič ne rekli, če bi kak zdravnik izdal s primerno resnobo in obzirnostjo spisano delo o tem, kaj je v zakonu zdravo in kaj škodljivo. Knjige v varstvo zdravja so vedno koristne. Toda, kar je škof spisal, to ni knjiga v varstvo zdravja, to ni drugega nič, kakor s tercijskim vzdihovanjem prepleten *pornografičen spis*, navadna svinjarija. Knjižica je spisana tako, kakor bi bila potekla izpod peresa kake stare babice; pisana je brez taktno in brezstidno, tako da mora razžaliti čut spodobnosti vsakega človeka. Kaj tako osoljenega, opogranega, papriciranega in s španskimi muhami prepletenega še ni bilo natisnjeno v slovenskem jeziku. Če bi bila škofa pri izdaji te knjižice vodila *skrb za ljudsko zdravje*, bi je sploh ne bil sam spisal, marveč bi bil stvar poveril kakemu zdravniku, ki bi bil tako knjižico spisal stvarno in strogo poučno ter s primerno obzirnostjo in škof naj bi bil preskrbel, da bi bili tako knjižico ljudje dobili recimo pri izpraševanju, torej tik pred poroko. Tako pa se mora vsakdo vprašati, kaj pa ve škof o zakonskem življenju, kje in kako pa si je pridobil škof tako znanje o zakonskem občevarju, da govori o njem kakor kak specialista, ki je v mesenosti osivel? Škof je samec in sodimo, da mesenih grehov nima ravno mnogo na svoji vesti — kako se torej sploh upa razpravljati v zakonskih stvareh. Kaj je torej škofa napotilo, da je izdal tako knjižico, ki je vzbudila v Ljubljani nepopisno ogorčenje, ki je razburila in razgnevila celo najpobožnejše ljudi, ki so sicer smatrali škofa za neko višje bitje. Samo dvoje je mogoče: ali je škof mislil, da bo s tako knjižico zaslužil par tisočakov, torej iz pohujšanja ljudstva napravil dobiček ali pa je škof duševno tako opešal, da ni več zmožen presoditi, kaj sme in česa ne sme, kaj je dopustno in kaj je pohujšljivo. — Škof je s to nesramno knjižico pokazal, da ne pozna dolžnosti, ki mu jih nalaga njegovo dostojanstvo, dokazal je, da je brez taktan in neomikan ali pa umobolen človek. Na Slovenskem še ni bilo takega škandala, takega velikanskega pohujšanja, kakor ga je storil škof Jeglič, ki pravi, da je postavljen in razsvetljen od sv. Duha.

Da bodo cenjeni čitatelji o tej „lepi“ škofovi zadevi še bolj na jasnem, priobčujemo jim tudi eno tozadevno notico iz „Rdečega Praporja“:

Škofove rdeče knjižnice ni več dobiti. Kaj se je zgodilo? Kaj se je državno pravdnštvo drznilo? Kaj je prišlo povelje morda iz Gradca? . . . Ne, nič tako hudega ne. Če bi vžival vsak publicist tako tiskovno svobodo v Avstriji kakor katoliški škofje, bi lahko peli hozana in aleluja. A zgodilo se je, kar ni nič manj čudovito: Gospod Anton Bonaventura je sam ukazal, ustaviti prodajo tega imenitnega duševnega pro-

izvoda. Knjižica „Nevestam in ženinom“ pojde tja, kamor je svojčas šla Cankarjeva „Erotika“. V škofiji se bodo ž njo kurile peči. Draga kurjava! A kaj izguba denarja! Anton Bonaventura ga resda nima preveč in mora neprenehoma za svoje zavode i. t. d. delati to, čemur pravijo „fehtati“, če izvaja to kakšen rokodelski pomočnik. Tudi gospodarstvu na njegovih posestvih bi bil mastni honorar prav prišel. Toda vse, kar se tiče materialne strani, bi se še pretrpelo; hudo pa je, da je gospod knezoškof moral udati pritisku svojega konzistorija, svojih kanonikov, torej tistih, ki bi pravzaprav morali slušati, ne pa njemu zapovedati. Bil je namreč dolgostrajen boj, v katerem je nazadnje podlezel škof. Knjižica, ki je napravila v Ljubljani tako velikansko senzacijo, je bila že lani spisana in že lani je konzistorij svetoval, naj se ne daje v javnost. Po njegovem mnenju bi bila imela služiti le za interno rabo med duhovniki. Po dolgem zavlačenju se je zdelo, da je zmagal škof; knjižica je izšla. Toda komaj dober dan je bila na trgu in zašumela je beseda o „pohujšanju“ tako glasno, da se je ustrašila najnežnejša nedolžnost v škofiji. Tedaj so zmagali kanoniki. In ta poraz je najhujši udarec za celissima. Na avtoriteti je zgrajena cerkev; če se zmaje avtoriteta v notranjem krogu samem, je hudo, hudo. In če škof ne more več zaupati, da je najbolje, kar stori sam, če se zagriže dvom v srce, če se mu izkadi čvrsta vera v samega sebe — česa naj se tedaj oprime, kje naj najde vodilo, ki izključuje zmote in mu daje moč samozavesti? Anton Bonaventura je doživel že pač porazov; tako hud in morda usodopoln ni bil še nobeden kakor fiasko s poukom v erotiki.

Mi se prav nič ne čudimo, da je škof napisal tako svinjarsko brošuro o spolnem življenju. Drugačne sploh ni mogel napisati, ker se je učil pri sv. Alfonzu Ligvorskem. Ta svetnik je pisal o spolnem razmerju med ženo in možem tako grde in pohujšljive stvari, da so tozadevni njegovi spisi v Avstriji sploh prepovedani. Tozadevni spisi sv. Alfonza Ligvorija so sploh najbolj svinjski spisi, kar jih o tej stvari na svetu eksistira. Toda, poslušajte, dragi čitatelji: Iz teh svinjskih spisov črpajo svoje nazore o spolnem življenju katoliški duhovniki. V semenišču se uče svinjarije tega sv. Alfonza na pamet, kakor v ljudski šoli otroci razne molitvice. Odtod je škof črpal tozadevno svoje teoretično „znanje“. Koliko ima Jeglič v tem oziru lastne prakse, je to njegova zasebna stvar. Prepričani pa smo, da škof v svoji omejenosti še ni nikdar čital kakega stvarnega razmotrivanja o spolnem vprašanju, drugače bi ne skrupal take škandalozne svinjarije. — Ko bi bil Jeglič vestno opravljal pokoro, katero smo mu mi naložili v zadnji številki S. M., da se mora

namreč trikrat na teden bičati, bi ga bil najbrž sv. Duh bolj razsvetlil in obvaroval pred takim škandalom in sramoto. Če pa škofu žilica že ni dala miru, da se je moral pokazati kot „mojstra“ na polju spolnega vprašanja, naj bi bil rajne napisal navodila za fajmoštre in kuharice, kaplane in Marijne device, kako se zapreči razne neljube posledice. To bi bilo zelo hvaležno polje. Tako pa se je le neizrečeno blamiral in osramotil. In po vsej pravici so delali kanoniki obstrukcijo proti škofu celo v zakristiji.

Obžalujemo le nesrečne klerikalne urednike, ki morajo k celi stvari molčati. Klerikalni prek prof. Ušeničnik se je prav prav debelo odkašljal, ko je prečital dotično in celo dr. Lampa, katerega njegovi sovražniki le neradi prištejajo med spodobne ljudi, je majal z glavo. Nad vse pa se nam smili apostelj bojujoče cerkve, pobožni Terseglav. Srce ga boli, da jo je škof tako zavozil. Vse mu je pokvaril, kar je Terseglav do sedaj dobrega naredil na polju širjenja pravega krščanstva. Zraven pa je škof Terseglava prehitel. Slednji je baje tudi hotel obelodaniti pisma, katera je svoj čas, ko je bil še lemenatar, pisal puncam, katera pa je pisal z vse drugo fineso kot pa škof svojo brošuro. Res smola in nesreča. Toda možje so pobožni in iskali bodo tolažbe v svoji globoki veri. Vdajo naj se v božjo voljo, brez katere niti las ne pade iz glave. Bog je pač tako hotel, da ga je škof prav po notah polomil — tako bi se izrazil praški študent. Morda bog tudi hoče, da naj gre škof v penzijo, katerega mu mi svobodomiselnici iz srca privoščimo, saj je mož že itak postal nesmrten — po svojih blamažah.

VOLTAIRE:

Pisma Amabedova.

Povem ti še več, bog našega miloščinarja Fa-molta, ki je isti kakor Fa-tuttov, se je narodil in umrl v kraju rimske oblasti in je plačeval davek vladarju Rima. Ali se ti ne zdi vse to zelo čudno? Kar se mene tiče, mislim, da sanjam in da sanjajo vsi ljudje, ki so okoli mene.

Nas miloščinar Fa-molto nam je bral še bolj čudne stvari. Tam je osel, ki govori,¹ tu zopet

¹ Balaam je zjutraj vstal, osedlal je svojo oslicu ter je šel z njimi (s knezi Moabskimi, op. prel.). In Bog se je razsrdil. In angelj Gospodov je stopil na pot Balaamu nasproti, ki je jezdil na oslici in imel dva hlapca. — In ko je oslica videla stati angelja, je padla pod jezdečevimi nogami (Balaamovi, op. prel.); in on (Balaam, op. prel.) se je razsrdil, ter jo je še bolj s palico po rebrih tolkel. In Gospod je odprl oslici usta ter je rekla: „Kaj sem ti storila? Zakaj me tepeš?“ (IV. Mojz. 21., 22., 23., 27., 28.).

neki njih svetnik prebije tri dni in tri noči v trebuhu velikanske ribe in pride iz nje v zelo slabem položaju;² tu gre neki pridigar pridigovat v nebo na ognjenem vozu, katerega vlečejo štirje ognjeni konji;³ neki doktor pride skozi morje s suho nogo in z dvema ali tremi milijoni ljudij, ki gredo za njim.⁴ Drugi doktor vstavi solnce in mesec.⁵ Toda to me ne preseneti; ti si mi povedal, da je Bacchos tudi to napravil.

Kar pa me je užalostilo, mene, ki se opiram na poštenje in veliko stopinjo kreposti, je, da zapoveduje bog teh ljudij enemu izmed pridigarjev spati za denar s prostitutko in imeti z njim otroke.⁶

Tam so še hujše stvari. Ta učeni človek nas je opomnil na dve sestri Oollo in Olibo. Ti ju poznaš dobro, ker si vse bral. Ta odstavek je zelo pohujšal mojo ženo, zardela je prav do oči in tudi dobra Dera je bila pri tem čianku vsa v ognju. Ta frančiškan je gotovo pravi razuzdanec. Posebno, ko je videl, kako sva jaz in Ljubica prestrašena, je zaprl svojo knjigo in je odšel, da bi premišljeval o tekstu.

Svojo sveto knjigo mi je pustil; prebral sem v nji s prizadevanjem nekoliko strani. O, Brahma, o večna pravičnost! Kaki so ti ljudje! v starosti spijo vsi s svojimi deklami,⁷ prvi napravi grdobijo s svojo taščo, drugi oskruni svojo snaho; tu je zopet celo mesto, ki hoče na vsak način delati z ubogim duhovnikom kakor s prostitutko,⁸ tam dve visoke gospice

² In Gospod je pripravil veliko ribo, da je požrla Jono; in Jona je bil v ribjem trebuhu tri dni in tri noči. In Gospod je ribi ukazal in pljunila je Jona na suho (Jona II. 1., 11.).

³ Zgodilo se je pa, ko je Gospod hotel Elijo vzdigniti z viharjem v nebo, sta šla Elija in Elizej iz Galgale. — In ko sta dalje hodila in se grede pogovarjala, glej, ognjen voz in ognjeni konji so ju razločili; in Elija je šel v viharju v nebo. (IV. Kraljev 2., I.—XI.)

⁴ In ko je Mojzes stegnil roko nad morje, ga je Gospod razdelil morje z vzhodnim vetrom, ki je vlekel vso noč in je posušil morje in voda se je razdelila. In Izraelovi otroci so šli skozi sredo suhega morja. (II. Mojz. 14., 21.—22.)

⁵ Takrat je govoril Jozue Gospodu, tisti dan, ko je izdal Amorejce vpricho Izraelovih otrok, in je rekel pred njimi: Solnce ne sukaj se od Gabaona, in luna ne od doline ajalonske! In solnce in luna sta obstala, dokler se ni ljudstvo nehalo maščevati nad svojimi sovražniki. (Joz. 10., 12.—13.)

⁶ In Tamari je bilo povedano, da se je njen tast podal v Tamnas, da bi ovce strigel. Ona je torej vdovsko oblačilo stekla, vzela zagrinjalo in je preoblečena sedla na razpotje. Ko jo je Juda v gledal, je menil, da je prostitutka. In je stopil k nji in ji je rekel: Pusti me, da pri tebi ležim; zakaj on ni vedel, da je njegova zetinja. In je rekla: Kaj mi daš, da pri meni ležiš? On je odgovoril: Kozla ti bom od čede poslal. (Gen. 38., 13.—17.)

⁷ Jakob, Abraham etc. Vidi Gen. 16., 2.—4. — Gen. 29., 20.—25. — Gen. 30., 1.—25.

⁸ To se tiče Levita, o katerem pravijo knjige sodnikov: In ko so okrog mize sedeli ter so se po težavnem potu z jedjo in pijačo poživiljali, so prišli

opijejo svojega očeta in spijo z njim druga za drugo in imajo otroke.⁹

Najbolj pa me je razkačilo in z največjo grozo napolnilo, da so prebivalci nekega zelo lepega mesta, h katerim je poslal bog dva večna bitja, ki sta vedno pri njegovem prestolu, dva sama duha, ki se žarita od nebeškega svita . . . moje pero se trese kakor duša moja . . . ali morem to povedati? da: ti sprebivalci so vsi hoteli, da bi oskrunili z nasiljem ona dva poslanca božja.¹⁰ Kako gnjusen je greh ta že med ljudmi, kaj pa še z angelji! Ali je to mogoče? Dragi Shastasid, poveljučujmo Birmo, Višno in Brahma; zahvaljujmo se jim, da nismo nikdar teh nerazumljivih grdobij storili. Pravi se, da je hotel Alexander, pridobitelj, nekdanj vpeljati to pogubno šego med nas; res je, da je oskrunil svojega miljenca Efeistiona. Nebo ga je kaznovalo; Efeistion in on sta poginila v cvetu svojih let. Pozdravljam te, gospod moje duše, duh mojega duha. Adata, žalostna Adata se priporoča tvojim molitvam.

možje tega mesta — in so obdali hišo starčkovo in so začeli na vrata trkati in so na hišnega gospodarja (tega starčka, op. prel.) vpili in so rekli: Pripelji ven moža, ki je prišel v tvojo hišo, da napčno z njim delamo. In starček je šel k njim in je rekel: Nikar, bratje! nikar ne delajte hudobije, ker je mož pod mojo streho prišel; odjenajte od te neumnosti! Imam hčer, ki je še devica, in ta mož ima priležnico, njo bom k vam pripeljal, da jo ponizate in svojo sladnost dopolnite, samo to prosim, da te hudobije proti naravi ne storite nad možem. (Knjige sod. 19., 22.—24.)

⁹ In Lot se je iz Segora na goro podal, in je tam ostal, in njegove hčeri z njim in je v jami prebival, on in njegove dve hčeri z njim. In starejša je mlajši rekla: Najin oče je star, in noben mož ni ostal na zemlji, ki bi naju vzel po navadi tega sveta. Pojdive, opijanive ga z vinom in ležive pri njem, da ohranive zarod svojega očeta. Dali sta torej tisto noč svojemu očetu vina piti in starejša je šla k očetu in ležala pri njem; on pa ni čutil, niti ko je hči k njemu legla niti ko je vstala. Drugi dan pa je rekla starejša mlajši: Glej, ležala sem včeraj pri svojem očetu, dajve mu tudi nocoj vina piti, in leži ti pri njem, da ohranive zarod iz svojega očeta. In sta tudi tisto noč dali svojemu očetu vina piti in mlajša hči je šla in ležala pri njem. — Tako sta obe hčeri Lotove od svojega očeta spočele. (Gen. 19., 30.—36.)

¹⁰ Zvečer pa sta prišla dva angelja v Sodomo, ko je Lot ravno pred mestninimi vrati sedel. Ko ju je on zagledal, je vstal in jima je šel naproti in se je priklonil, do tal in je rekel: Prosim, gospoda, stopita v hišo svojega hlapca, in ondi prenočita. — Pa predno so šli spat, so možje iz mesta hišo obsuli, mladi in stari, vse ljudstvo skupaj. In so klicali Lota in so mu rekli: Kje sta moža, ki sta nocoj k tebi prišla. Pripelji ju ven, da ju spoznamo. Lot je ven šel k njim, je zaprl duri za seboj, in je rekel: Nikar, bratje moji, prosim, nikar ne storite te hudobije. — In prav silno so planili na Lota in že so hoteli vrata vlomiti. (Gen. 19., 1.—9.)

Citate iz Svetega Pisma je citiral prekladatelj iz dr. Alliolijevega „Svetega Pisma“, ki je bil natisnjen po povelji Antona Alojza, ljubljanskega škofa, leta 1857.

Četrto pismo.

Amabedovo Shastasidu.

Na ostrovu, nazivanem Dobra Nada,
15. meseca nosorožca.

Dolgo je že od tega, odkar nisem volnato ljubje napenjal in nisem namakal čopiča v črno barvo, da bi ti poslal verno sporočilo. Daleč za seboj smo pustili črne obrise Babelmandeba, ki prehaja v zgodovinsko Rdeče morje, katerega valovi so se enkrat razdelili in se kupičili kakor gore, da bi odstopili prehod Bacchu in njega vojski.

Žal mi je, da nismo pristali k bregu srečne Arabije, zemlje, ki je skoro tako krasna kakor je naša, v kateri si je hotel Alexander vstanoviti sedež svoje vlade in središče svetovne trgovine. Rad bi videl oni Aden ali Eden, katerega sveti vrti so se preslavljal v starem času; Moko, znano po svoji kavi, ki se kaj obnaša tudi dandanes v tej zemlji; Mekko, kjer je postavil veliki prerok musulmanov temelj svoje vlade, kamor potuje vsako leto toliko narodov azijskih, afriških in evropskih, da bi se poklonili črnemu kamenu, poslanemu z neba, ki ne pošilja pogosto podobne kamene smrtnikom. Ampak nismo mogli zadovoljiti našo radovednost: neprestano jadramo, da bi prišli do Lizabone in do Rima.

Mimo je že ravnik in pristali smo v kraljevstvu Melinškem, kjer imajo Portugalci imenitno pristanišče: naša ladija je naložila slonovino, sivo ambro, med, srebro in zlato. Ravnokar smo pripluli k velikemu ostrovu: k zemlji Hotentotov. Ti ljudje niso otroci Brahmovi: narava je dala ženam predpasnik, ki je njih lastna koža; ta predpasnik prikriva njih biser, katerega Hotentoti obožujejo in v svojih madrigalih in pesnih opevajo. Ti ljudje hodijo popolnoma nagi: ta moda je popolnoma naravna, vendar se mi ni zdela pripravna. Hotentot je povse nesrečnik; ne more si ničesar drugega želeti samo, da vidi svojo hotentotko spredaj in zadaj: čar ovire mu manjka, zanj niso nikaka dražila. Oblike naših Indijk, ki so napravljene za pokritje, govore o mnogo omikanejšem duhu. Prepričan sem, da se je modri Ind, kateremu smo hvaležni za iznajdbo šahove igre, izmislil tudi naravno za dame v našo srečo.

Dva dni ostanemo na tem ostrovu, ki je mejnik sveta, med Vzhodom in Zapadom. Čim bolj premišlujem o polti teh ljudij, o žlobudranju, s katerim se razumejo med seboj, namesto govorov v odstavkih, o njih postavi, o predpasnikih njih dam, tem bolj sem prepričan, da to plemo ne more biti istega pokolenja kot mi.

Naš miloščinar trdi, da izvirajo Hotentoti, črnici in Portugalci, od enega in istega očeta: to je neumna misel; to je ravno tako kot bi mi rekli, da so kokoši, drevesa in trave te pokrajine istega pokolenja, kakor kokoši, drevesa in trave Benareške ali Pekinške.

RAZNO

Krščanski fanatizem. Lani je vladala v nekaterih krajih Italije grozna suša. V okolici mesteca Bari se je vlila dne 10. avgusta velika ploha. Prebivalci so kričali od veselja in so priredili v dežju vejiko procesijo, da bi se zahvalili bogu. Toda ploha je kmalu ponehala in je le zelo malo namočila zemljo. Procesija je prenehala in trume so pošiljale proti nebu namesto zahvale, strastne žalitve in kletve... Navsezadnje so imeli ljudje prav. Oni slavijo, častijo in se klanjajo bogu, toda samo pod tem pojmom, če bog podeli vsakemu to, za kar ga prosijo.

Dober odgovor? Često je bila že biblija napadana zaradi Kajrove ženitve. Umrli ameriški general Lee je pripovedoval o tem zanimiv dogodek: „Kadarkoli slišim govoriti o ženitvi,“ je pravil, „vselej mi pride na misel star pridigar-črnc, ki je nekoč pridigoval svojim črnim poslušalcem o Kajnu. V ozadju molitvenice je stal neki neveren belokožec in je vprašal pridigarja: „Gospod pridigar, ravnokar ste rekli o Kajnu, da je ubil Abelja in da je odšel potem v kraj Nod in se tam oženil. Biblija pa pravi, da takrat ni bilo na svetu nobenega človeka, razven njegovih starišev, Adama in Eve. S kom se je potem mogel Kajn oženiti? Črni pater (takrat v neprenesenem smislu) pa ni bil prav nič v zadregi. Rekel je svojim črncem: „Slišali ste, bratje in sestre, to bedasto vprašanje. Kajn je prišel v kraj Nod ravno takrat in ravno tako, kakor pravi sveto pismo. Vendar pa je bil tako obupan in uničen, da se je oženil z baburo nekega revnega belega plemena, ki ga pa s svetim duhom navdihnjeni prerok ni spoznal za vrednega, da bi ga v tako sveti knjigi imejnov.“ To smo zapisali p. t. teologom v eventuelno vporabo.

Nekaj o vicah. „Semaïne religieuse“, oficijelni organ nadškofa v Cambraisu poroča nastopno: gotovemu sotrudniku tega lista se je posrečilo priti skupaj in se pogovarjati z osebo, ki je prišla direktno iz — vic. Posnamemo nekoliko mest iz tega zanimivega pogovora.

Vprašanje: Kje so vice?

Odgovor: V sredini zemlje, blizo pekla.

Vprašanje: Ali imajo vice več oddelkov?

Odgovor: Trije glavni oddelki so in vsak izmed njih se razdeli še na več drugih, manjših oddelkov, kamor pridejo duše, sojene po svojih grehah, večjih ali manjših.

Vprašanje: V katerem oddelku ste bili vi?

Odgovor: V srednjem.

Vprašanje: Kako izvršujete duše svojo kazen?

Odgovor: Duše molijo v duhu Očenaš in Ave Marija in druge molitve za osebe, ki se za nje zanimajo. Duše nikdar ne govorijo. Tu vlada grobna tišina. Le tupatam je slišati vzdihne in tarnanje nad groznimi kaznimi. Duše samo izkazujejo ljubezen do boga in spolnjujejo njegove želje, da bi mu bile vedno bolj bližje.

Vprašanje: Kaj olajšuje dušam v vicah trpljenje?

Odgovor: Maše, sv. obhajilo in odpustki. Francija je že vedela, zakaj je ločila cerkev od države.

Naročniki, ki še vedno dolgujejo zaostalo naročnino, naj se vendar že enkrat spomnijo svoje dolžnosti ter naj kar najhitreje poravnajo svoj dolg.

Kdor se na list naroči, je tudi dolžan, da ga plača.

V decembru izideta dve številki.

Izdaja konsorcij „Svobodna Misel“. — Redaktor L. Lotrič. — Tisk. Dyk a Ryba, Praga-Vršovice.